

פרשת וירא

הליכות עולם לו

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות	לוח אור החיים
17:56	17:21	16:31*	י-ם
17:52	17:18	16:27	ת"א
17:52	17:18	16:27	חיפה
17:56	17:21	16:30	ב"ש

* לנוהגים 40 דק': 16:11

ונשאתי לכל המקום בעבורם

וא"כ צריך כל יהודי להאמין בכל לב, שעסק התורה הוא ורק הוא המזיח ומקיים את העולם, וכל מה שעושים בני האדם לקיים העולם אינו אלא השתדלות שכל הצלחת אותה השתדלות תלויה בעסק התורה, וכן מזונות בני האדם תלויים בתורה, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות י"ז:): כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, ואמנם דברים אלו מפורסמים אצל כל מאמין אלא שכפי רוב פרסומם כך ההעלם מהם מצוי מאד והשכחה רבה (וכמו"ש הרמח"ל בהקדמתו למסילת ישרים), וגורמת לבני אדם לשיבוש הדעות עד כדי כפירה ממש.

והנה במסכת בבא בתרא (ח.) מסופר על רבי, דהיינו רבי יהודה הנשיא, שחי למעשה על פי דברי רבותינו והאמין בהם באופן מוחשי ואמיתי, בזמנו היתה בצורת קשה, ורבי כעשיר גדול פתח את אוצרותיו לפרנס את עם ישראל, אלא שהתנה תנאי שרק מי שעוסק בתורה יבוא אצלו ויפרנסו, ואינו משנה באיזה תחום הוא עוסק, מקרא, משנה, גמרא, הלכה, אגדה, העיקר שהינו עוסק בתורה בכל תחום שהוא. ומסבירה הגמרא שרבי פעל כך מתוך עיקרון וכלל ברזל שהיה בידו, והוא: שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ שאינם עוסקים בתורה, ורבי הביא ראיה מן המציאות לדבריו, שהקיסר החליט לעשות כתר חדש והטיל זאת על יושבי טבריה שביניהם היו גם רבי ותלמידיו, אמר רבי שאין התלמידי חכמים משלמים זאת שכן הכל בעוון ביטול תורה של עמי הארץ, עמי הארץ בשומעם כך איימו עליהם שאם לא ישתתפו איתם יברחו מן העיר וישאירו רק את התלמידי חכמים ובכך גזירת הכתר תיפול על ראשם בלבד, רבי לא נבהל מן האיום ואמר להם שיברחו, וכך היה חצי מעמי הארצות ברחו, והנה זה פלא הקיסר היקל את עולו וביקש מתושבי טבריה רק חצי מדמי הכתר שלו, החצי הנותר בא שוב לרבי וביקשו שיעזרו להם, ורבי סירב נחרצות, הם איימו בבריחה, ורבי שמח להחליטתם, וכאשר ברחו כולם, המושל חזר בו ופקעה הגזירה, אמר להם רבי ראי אתם שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ.

אחים יקרים, נמצאים אנחנו בתקופה קשה, בא מאשימים את לומדי התורה בכל מיני האשמות מגוחכות, ואולם כבר צפו אותם רבותינו (עיין סוף כתובות וסוף סוטה), ומסיטים את כל הציבור עליהם עד שמשם התקיימו דברי הגמרא (סוף סוטה) יראי חטא ימאסו, ואולם אם רבי היה חי בדורנו היה זועק היפך כולם, שכל הקורונה באשמת עמי הארץ, כל המתים וכל החולים והסובלים הכל באשמתם, והנה באים לומר לנו שדוקא לימוד התורה והתפילה הוא שמדביק ומגביר את התחלואה, והכל שקר וכזב, ואנו המאמינים בתורתנו הקדושה, יודעים ויכולים לומר בודאות שההיפך הוא הנכון זכות התורה שלומדים בחירוף נפש ומתוך רדיפות, הוא שעומד לנו שמספר החולים שמבריאים הוא רב מאוד, ומספר הנפטרים באופן יחסי נמוך, לא מכונות ההנשמה ולא צוותי הרפואה, אלא לומדי התורה הם המצילים ומקיימים את העולם, וכל השאר אינם אלא השתדלות בלבד, אך גמר המעשה והצלחתו הוא תלוי בעסק התורה. ומי שאינו מאמין בכך לוקה בכפירה חמורה ונקרא בפי חכמינו אפיקורוס ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה. ה' יצילנו. ואולם איננו רוצים לעסוק ברע אלא להגביר את הטוב, ואין טוב אלא תורה, שבודאי אם נרבה בלימודה יסורו מעלינו כל הצרות, ויבואו עלינו כל הטובות, שכן התורה כוללת כל הטובות שבעולם. ה' יזכנו.

הנה כידוע בפרשתנו הקב"ה רוצה להפוך את סדום, ולפני שעושה כן מספר זאת לאברהם אבינו, אברהם אבינו בשומעו זאת מצטער מאוד ומתחיל לחפש להם זכויות שבשלם לא יאבדו מן העולם, ואינו מוצא עצה להציל את הערים אלא א"כ יהיה בכל עיר עשרה צדיקים ושבזכותם ישא ה' לכל המקום ולא יחריבו, וכיון שישנם חמש ערים אומר אברהם לה' אם יהיו חמישים צדיקים שישא לכל המקום בעבורם. ובאמת ה' מקבל טענה זו, ואומר אם ימצאון חמישים צדיקים ונשאתי לכל המקום בעבורם, וכך ממשיך לבקש על ארבעים וחמישה וארבעים ושלושים ועשרים ועשר, לפחות אם לא יציל את כל הערים יציל חלקם, אולם הבעיה היחידה היתה שאין עשרה צדיקים בסדום, ובקושי צדיק אחד יש בסדום, וגם הוא בחסד, ומכיון שכך אנו כבר יודעים את הסוף שהקב"ה החריב את סדום ואת חברותיה.

ובודאי שהתורה מספרת לנו על הפיכת סדום לא בכדי שאנשי סדום ילמדו לקח, שהרי כבר אינם בעולם, וכמו כן לא בשביל שהרשעים ילמדו מזה מוסר, שהרי אינם לומדים את דברי התורה ואינם יודעים מדרכיה, ובודאי התועלת ממעשה זה הוא ללומדי התורה ושומעי לקחה, רק שצריכים להתבונן ולראות מה הוא המוסר והלקח הטומנת התורה בין היתר במעשה זה.

והנה שאלו רבותינו (סנהדרין צ"ט:): מי הוא אפיקורוס, והשיבו מי שהוא אומר מה הועילו לנו חכמים, ואמרו חכמים שאינו נקרא רק אפיקורוס אלא גם מגלה פנים בתורה שלא כהלכה, דהיינו שאינו לומד ומפרש את פסוקי התורה בצורה נכונה, שכן מי שאומר מה הועילו לנו חכמים הוא סותר פסוק מפורש המופיע בפרשתנו, והוא ונשאתי לכל המקום בעבורם, והיינו שמבינה הגמרא בפשטות שאותם צדיקים עליהם דיבר אברהם אבינו שיש ביכולתם להציל את סדום ועמורה, הם התלמידי חכמים העוסקים בתורה בכל דור, שעליהם העולם עומד, וכמו שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת, וא"כ האומר מה הועילו לנו, אינו מבין שחיוו וקיום העולם כולו נמשכים בזכות אלו שהוא שואל עליהם מה הם מועילים. וכבר כתב רבנו יונה בספרו שערי תשובה (שער שלישי אות קמ"ה) וז"ל: כל העוזב דבר אחד מדברי התורה ולא יודה עליו, הנה זה מגלה פנים בתורה, כגון האומר: מה הועילו אצלנו לומדי תורה, אם חכמו חכמו לנפשם ולא נחלה לנו בשכרם, והנה כיחשו במה שכתוב בתורה "ונשאתי לכל המקום בעבורם".

עכ"ל. ומכאן נלמד תועלת עצומה בסיפור הפיכת סדום, בכדי שהעוסקים בתורה ומקיימים מצוותיה ומאמינים בדבריה, ידעו בשל מה היה הפיכתה ומה היה יכול להצילה, וידעו מה הוא כוחה של תורה שיש בכוחה להציל את העולם מכליון. ולהיפך, צריכים אנו לדעת שאם איננו עוסקים בתורה זה הגורם לכל הצרות, שאם אין תורה המקיימת את העולם, ממילא העולם מתמוטט, וכבר ישנם מאמרים רבים בדברי רבותינו המוכיחים זאת ולא אביא אלא שנים לדוגמא, אמרו רבותינו (יומא ט.) בית ראשון חרב על שלא עסקו בו בתורה, וכן אמר אליהו הנביא (תנ"א רבה פ"ח וזוטא פ"א) שכל הצרות הבאות על ישראל אינן אלא בפשעה של תורה, שגדולה ורבה היא פשעה של תורה ושקולה היא ככל העבירות. ופשעה של תורה היינו התעצלות ורפיון בלימוד התורה.

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן בת רחל

הליכות והלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הנהגות לסדר הלילה (המשך)

העוסק בתורה שכינה עמו, ומשמע אפילו ביום ולא זוקא בלילה, נראה לבאר שהעוסק בתורה בלילה גורם שגם בעליונים השכינה כביכול עוסקת בתורה, וזהו שכינה כנגדו, וכפי שמבואר בזהר בכמה מקומות שבחצי הלילה נכנס הקב"ה להשתעשע עם הצדיקין בגן עדן, ועל ידי שהשכינה עוסקת בתורה מחמת שהוא עוסק הוא שפע וברכה עצומים לעולם שנמשכים אך ורק בעסק התורה, והכל נזקף לזכותו. כן נלע"ד. ועוד שהמעין ברש"י במסכת תמיד, יראה שגורס שכינה שרויה עליו, וא"כ היא מעלה גדולה יותר משכינה עמו או כנגדו, שבזכות לימוד הלילה היא ממש שורה עליו].

כב. ואמנם לפי הפשט אין חילוק בין קודם לבין אחר חצות, אולם מהזוהר הקדוש בהרבה מקומות (עיין למשל בח"א צ"ב, רמ"ב, ח"ב רמ"ו, ח"ג ס"ח, ר"ג), מבואר שעיקר קימת הלילה היא אחר חצות, וכתב בזה מעלות עצומות: נקרא חבר אח ורע, מבני היכלו של מלך, נכתב בספרו של הקב"ה, פוחדים ממנו העליונים והתחתונים, לא שורה עליו כח הדין, אפילו שבכל העולם יש דינים (עיין בח"ג כב ע"א), ויש בכוחו להכניע את כל הקליפות (ח"א רמב ע"א), [ועיין עוד בספר דרך צדיקים (ח"ב עמ' 164-176) שאסף איש טהור כל המקומות המדברים בשבח הלימוד בחצות לילה מהזוהר והמפרשים והפוסקים, ע"ש ותרוהו צמאונך]. ועיין עוד בדברי רבנו האר"י (שער הכוונות דרוש ד' מהלילה). ומי שאינו יכול להיות נעור כל חצי הלילה, אם יש ביכולתו לפחות יקיים מה שכתב רבנו האר"י (שם) שאחר שיתעורר בחצות ויעסוק בתורה כמו שעה, יחזור לישון, ויקום שוב קודם עלות השחר ויעסוק בתורה חצי שעה, שאז מתקשר עם השכינה, ומעלתה אותה בתפילה. ע"ש באורך.

כג. והנה בזמנים עברו היה קל יותר לקיים ציווי הזוהר הקדוש לעסוק בתורה בחצות לילה, שכן עם רדת החשיכה היו כולם נכנסים לבתיהם לישון, ובחצות לילה היה באפשרות האדם לקום אחר שישן מספר שעות, ובפרט בימות החורף שהלילות ארוכים, שהסגולה הכי טובה לקום מוקדם היא לישון מוקדם, ומחזיקה לאורך זמן. אולם כיום שרוב בני האדם עולים לישון רק בחצות לילה, ואף מאוחר יותר, וכל הרחובות והבתים שוקקים חיים, קשה מאוד לאדם לישון מוקדם בעת שכל בני ביתו ערים ומדברים ולקום מוקדם, ואשר על כן יש שכתבו שכיום עדיף להאריך בלימודו עד מאוחר בלילה, ואז לישון (עיין בשו"ת יבי"א ח"ו ח"ו י"ד סי' כ' אות ב'), ובכל זאת יוכל לקיים מעלת לימוד חצות לילה בזה שנשאר אחר חצות לילה לעסוק בתורה, ובפרט בימי החורף שחצות הוא בסביבות השעה אחת עשרה וחצי, ושעות אלו יקרות מפז ולא יאבדם בדברים בטלים כמו שמצוי בעוונות הרבים. [ואמנם הגאון המקובל הרב מרדכי שרעבי זצוק"ל לא היתה דעתו נוחה מהנהגה זו, וכתב שלפחות יקום שעה אחת קודם עלות השחר לעסוק בתורה, ששעה זו חשובה ויקרה מכמה שעות לימוד ביום, הן מצד הספק הלימוד, והן מצד תיקון הנפש ותיקון העולמות העליונים (דרך צדיקים ח"ב עמ' 182)].

יד. מי שקם בלילה לעסוק בתורה, ובירך ברכות התורה תחילה, וחזר לישון על מיטתו והתעורר שוב אחר זמן במשך הלילה, יש מי שאומר שאינו חוזר ומברך כי מן הסתם דעתו של אדם לפטור בברכה זו עד שנת הלילה שאחריו, וכל זה לשיטת מי שאומר ששינה ביום איננה הפסק ואינו חוזר ומברך (כמבואר בשו"ע סי' מ"ז סעי' י"א בשם יש אומרים), ואולם דעת רוב הפוסקים שחוזר ומברך אף בשינה ביום, וכ"ש בשינת הלילה, ולכן המברך לא הפסיד. (משנ"ב סי' מ"ז ס"ק כ"ט). ויש אומרים שלכל הדעות בשינת הלילה חוזר ומברך ברכות התורה, שגם הסוברים ששינה ביום אינה הפסק, שינה בלילה חשובה הפסק. (פר"ח שם ס"ק י"ג). ואפילו שבמקום ספק בברכות אנו אומרים ספק ברכות להקל, כאן יכול לברך. [עיין הטעם באריכות בשו"ת יבי"א ח"ה סי' ה'), ובה"ט (סי' צ"א חלק ששי אות א)]. וכן הלכה מאחר ודעת רוב הפוסקים, ואף את דעת המיעוט דחו בטוב טעם.

כז. ויש שכתבו שעל פי הקבלה אם בירך ברכות השחר אחר חצות לילה והלך לישון, אף אם יתעורר במהלך הלילה, אינו צריך לברך שוב ברכות התורה, ואין לדבריהם מקור נאמן, ואי אפשר לחדש דברים על פי הסוד מדיוקים, שחכמה זו קבלה נקראת וכל שלא קיבלנו דברים מפורשים, אין לחדש הלכות מסברא ודיוק. [שהנה הם דייקו כן מדברי הרש"ש שכתב בנהר שלום (דף כ"ע) שאם ישן אחר שבירך ברכות השחר אין בכך כלום והוא כמו שישן "ביום", ע"כ, וא"כ כמו שהישן ביום אינו מברך ברכות התורה כך גם הישן אחר שקם בחצות ובירך ברכות השחר אינו מברך ברכות התורה. ובאמת שכל דברי הרש"ש רק לענין אחיות החיצונים כמבואר בדבריו, שכיון שהיה ער בחצות ובירך ברכות השחר יותר אין אחיות לחיצונים בו, אבל לענין ברכות התורה אינו קשור, שכיון שישן שינת קבע והפסיק בודאי שחוזר ואין זה תלוי באחיות החיצונים, הגע בעצמך האם נאמר שאם הזמן הזה הוא כמו יום, האם כבר אפשר להתפלל תפלת שחרית, וזה בודאי שלא. וכן ראיתי שדחה בשו"ת יבי"א (ח"ה סי' ה' אות ה') ע"ש. ועוד שלגבי נשילת ידים יש שחילקו בדברי הרש"ש שרק אם בירך ברכות השחר ועסק כמבואר אחר חצות אז אינו מברך בבוקר, אבל אם רק עסק בתורה מברך, (עיין בא"ח תולדות אות י"ג) שלא אמר הרש"ש שנקרא יום רק אם קיים התנאים שכתב, וא"כ ה"ה לברכות התורה, שאם רק עסק בלילה ולא בירך ברכות השחר חוזר ומברך, שהרי לא נחשב יום רק על ידי ברכות השחר ולימוד תורה. ונמצא שאדרבה לפי הרש"ש בסתם אדם שקם בחצות חוזר ומברך. ועוד שבכל מחלוקת בדברי הקבלה, אין לה הכרעה כלל ועיקר, וכמו שהארכנו בזה בגליון 91 הלכה י"א].

כא. רבותינו בכמה מקומות בתלמוד שיבחו מאוד את העוסק בתורה בלילה יותר מן היום, ואמרו (חגיגה י"ב): כל העוסק בתורה בלילה הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד ביום. ועוד אמרו (מנחות ק"י): תלמיד חכם העוסקים בתורה בלילה מעלה עליהן הכתוב כאילו עוסקים בעבודה לעולם. [והיינו בעבודת הקרבנות כמו שמוכח שם בגמרא, והיינו לומר שהתורה בלילה מכפרת על כל עונותיו כדמיון הקרבנות שמכפרים על האדם, ואע"פ שגם העוסק ביום מכפר וכמו שכתוב בגמרא (שם) מ"מ תורת הלילה מכפרת יותר]. וכן אמרו (תמיד י"ב): כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו, [ואע"פ שבברכות (י) מבואר שכל